

۲,۳۳,۵۹

اسلامی میراث

از هویت فرهنگی تا تبلور شهری

(مفاهیم - مقولات مرتبط شهری و روستای کاربردی ارزیابی)

مؤلفان:

مهندس عاطفه صداقتی

(پژوهشگر دکتری دانشگاه هنر اسلامی تبریز)

مهندس میترا بیضائی

سرشناسه	:	صدادقتی، عاطفه، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور	:	از هویت فرهنگی تا تبلور شهری : مفاهیم، مقولات مرتبط شهری و روش های کاربردی ارزیابی/مولفان عاطفه صدادقتی، میترا بیضایی.
مشخصات نشر	:	تهران : گروه آموزشی مدرّس، سنجش و دانش ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۳۴۶ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۲۱۶-۰۳۳-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
موضوع	:	توسعه پایدار شهری -- ایران -- بجنورد -- نمونه پژوهی
موضوع	:	-- Iran -- Bojnurd -- Case studies Sustainable urban development
موضوع	:	هویت گروهی -- ایران -- بجنورد -- نمونه پژوهی
موضوع	:	Group identity -- Iran -- Bojnurd -- Case studies
شناسه افزودن	:	بیضائی، میترا، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره	:	۴۸۰.۲۲ ۱۳۹۷ ۴ص ۸۶ت/
رده بندی دیویی	:	۹۵۵۸۲۰۳۳۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۵۲۱۹۹

عنوان: از هویت فرهنگی تا تبلور شهری : مفاهیم، مقولات مرتبط شهری و روش های کاربردی ارزیابی

مولفان: عاطفه صدادقتی، میترا بیضایی

ناشر: گروه آموزشی مدرّس، سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

صفحه آرای: مهدیه مخبری

طراح جلد: پردیا شریف

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰.۰۰۰ ریال

کلیه حقوق مادی و معنوی برای مولف محفوظ می باشد

www.rezomephd.ir

www.sanjesh.ir

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي

پیشگفتار

برنامه ریزان و طراحان پایدار شهرها باید فرهنگ و دین و نژاد مردمی که برای آنها طراحی می کنند را مورد توجه قرار دهند...

فرهنگ در جامعه انسانی عامل شکل دهنده و بستر ساز نظام های ارزشی و معنایی است که موجب تمایز نیروهای انسانی مختلف از یکدیگر می شود. در واقع، شهرها بعنوان مهم ترین سکونتگاه های انسانی در عصر حاضر، فرهنگ مردمان آن بوده و ارزش های فرهنگی و معنایی ویژه خود را منعکس می سازند. در بین حال، از جمله مؤلفه های تشکیل دهنده شخصیت یک شهر عبارتند از: مؤلفه های طبیعی، مجموعه انسانی، و این در حالی است که هر گونه دگرگونی در این مؤلفه ها عامل تحول در هویت و بی هویت خواهند شد و متغیرهای هر یک از این مؤلفه ها، چنانچه دارای صفات اختصاصی و برجسته باشند نقش شاخص و معرف هویتی را ایفا می کنند و همچنین هر شهری بر اساس شرایط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی که دارا گردیده می تواند بارزهای خاصی داشته باشد که موجب شناخت آن از سایر شهرها می گردد.

چندی پیش در کتابی دیگر به تالیف یکی از نویسندگان حاضر (عاطفه صداقتی)، مقوله هویت طبیعی شهرها مصداق بررسی قرار گرفت. در مجموعه مطالعات حاضر، به یکی دیگر از مقولات مهم اشاره شده در فوق، یعنی "عوامل فرهنگی هویت بخش به شهر" پرداخته می شود. امروزه، برنامه ریزان و طراحان شهری به این نتیجه رسیده اند که در صورتی موفقیت طرح هایشان دوجندان خواهد بود که طرح پیشنهادی آنان با فرهنگ و نظام ارزشی افراد جامعه هم سنخ و هم جنس باشد. شکی نیست که مفهوم فرهنگ، طیف گسترده ای از پدیده های اجتماعی، رفتارها و الگوهای زندگی انسانی، را در بر می گیرد؛ اما به رغم قدرت تبیین کنندگی زیادی که مفهوم فرهنگ دارد، خود به سادگی تبیین پذیر نیست. به گونه ای که هر کدام از

متفکران به توجه به مکتب خاص خود برای تبیین واقعیات اجتماعی و انسانی اطراف خود، به تعریف خاصی از فرهنگ پرداخته‌اند. مسلم است که نوع تعاریف مربوط به فرهنگ، اگر برخاسته از واقعیت‌های مربوط به زیست‌بوم فرهنگی مربوط به انسان نباشد و فهم مشترکی از آن حاصل نشده باشد، درنهایت توفیق چندانی در نیل انسان به فرهنگ ایده‌آل و پیشرفت انسانی حاصل نخواهد شد. پیامد برنامه‌ریزی و طراحی شهرها بر مبنای خاستگاهی غیر از فرهنگ برآمده از آن جامعه، چیزی جز از بین رفتن تمایزات و ویژگی‌های آن جامعه نسبت به جامعه دیگر نخواهد بود. هر جامعه شهری بایستی در حفظ تمایزات فرهنگی خویش کوشا باشد و برای حفظ آنچه که هویت و تعلق خاطر مردم است، تلاش کند. لذا بایستی در طراحی و برنامه‌ریزی محله‌های شهری، معانی موجود در ذهن مردم نیز واکاوی شود. از آنجا که معانی، مانند محیط‌هایی که به آن تعلق دارند، وابسته به فرهنگی خاص هستند، از این رو خود معانی نیز که جز متغیرهای فرهنگی اند، از فرهنگی به فرهنگ دیگر تفاوت دارند.

در این میان شهر بجنورد مرکز استان، استان شمالی، از دیر باز مورد توجه اقوام مختلف بوده که در طول تاریخ به شکل ادواری تحت نظارت و مدیریت اقوام و عشایر فرود آمده از آسیای مرکزی، و یا جابجا شده از غرب واقع شده است. اما به تیرات و تحولات پرشتاب شهر در دهه‌های اخیر، افزایش جمعیت شهر، تغییرات ارزش زمین، ساخت و سازهای ناهماهنگ و اعمال نظر قدرت‌های سیاسی در هر دوره نیز، تأثیرات فراوان و نامانوس را بر شهر بجنورد داشته است. در عین حال، شهر بجنورد بعنوان یک نقطه شکوفا و در حال توسعه، ضمن برخورداری از اقوام گوناگون، توانسته انسجام و همگنی خود را حفظ کند به نحوی که طوایف و اقوام مختلف ساکن در آن بدور از هرگونه حاشیه‌ای، در کنار هم از زندگی شهری مطلوبی برخوردار هستند. بدین ترتیب به سبب پتانسیل‌های فرهنگی بیشمار موجود در شهر بجنورد، تصمیم بر آن شد تا در جهت کاربردی نمودن روش‌های اشاره شده برای سنجش و ارزیابی،

شهر بجنورد بعنوان نمونه موردی، مورد مطالعه قرار گیرد. بطور خاص در مطالعات حاضر، پاسخ‌گویی به سوالات زیر مبنا قرار گرفته است:

- فرهنگ چیست و هویت فرهنگی و ابعاد سازنده آن کدامند؟
- هویت ایرانی - اسلامی چیست و مولفه های آن چگونه قابل تبیین هستند؟
- مولفه های فرهنگی هویت شهر موثر بر توسعه پایدار شهری کدامند؟ این مولفه ها چگونه قابل ارزیابی هستند؟
- نقش خاطرات جمعی در احیای هویت شهری چیست؟ خاطرات جمعی با چه روشی قابل سنجش است؟
- ارتباط حکمروایی خوب شهری و پایداری فرهنگی شهرها چگونه است؟ این ارتباط با چه روش‌هایی قابل سنجش است؟
- ارتباط فرهنگ و مبحث گردشگری چیست؟ چگونه وضعیت پایداری گردشگری فرهنگی قابل ارزیابی و تحقق است؟

بدین منظور، در فصل اول کتاب، کلیات و مبانی نظری مرتبط با فرهنگ و هویت فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته است. در این فصل مرور مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون هویت شهرها با تاکید بر ابعاد فرهنگی آن و هویت ایرانی - اسلامی، انجام شده است و سعی گردیده است تا جمع‌بندی مناسبی از آن ارائه شود. در این فصل ارائه شاخص‌ها و مولفه‌های سازنده هویت فرهنگی و هویت ایرانی - اسلامی نیز مدنظر بوده است.

در فصل دوم، مطالعه مولفه های فرهنگی هویت شهر موثر بر توسعه پایدار شهری، مبنا قرار گرفته است و مرور کاربردی برخی مبانی نظری مرتبط با فصل صورت پذیرفته است. در ادامه، توسط دو روش، «ماتریس دستیابی به اهداف»^۱ و «روش تئوری زمینه‌ای»^۲، سعی شده

^۱ Goal Achievement Matrix (GAM)

^۲ Grounded Theory

است تا عوامل فرهنگی اشاره شده در فصل، مورد ارزیابی قرار بگیرند. مبحث خاطرات جمعی که در این فصل مورد واکاوی قرار گرفته است در احیای هویت فرهنگی شهرها، مورد تأکید است.

در فصل سوم کتاب، نقش حکمروایی خوب شهری در پایداری فرهنگی شهرها، انجام شده است. به منظور سنجش وضعیت پایداری فرهنگی و شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در این سطح از مطالعات، پیاده‌سازی رویکرد ترکیبی و تلفیقی در استفاده از تکنیک سوات^۳ و مدل‌سازی ایمپل^۴، صورت پذیرفته است.

در فصل چهارم کتاب و مباحث نظری گردشگری، گردشگری پایدار و گردشگری فرهنگی، مورد مطالعه قرار گرفته است. در این فصل، سعی شده است تا با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته، ارزیابی و اولویت‌بندی رتبه‌های گردشگری در نمونه مورد مطالعه، انجام شود.

تلاش‌های انجام شده با این امید صورت گرفته که مجموعه حاضر بتواند از طرفی به روشنگری در خصوص نقش مولفه‌های سوات فرهنگی بر مباحث مهمی همچون توسعه پایدار شهری، حکمروایی شهری و گردشگری پایدار شهر منجر شده و از سوی دیگر مورد عمل دست‌اندرکاران امور شهری واقع گردد؛ اما بدون شک این تلاش‌ها بدون کاستی نخواهد بود. از این رو دریافت نظرات راهنمای شما مخاطبین محترم در این باره، موجب سپاس و امتنان خواهد بود.

عاطفه صداقتی / میترا بیضائی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول	۱
کلیات و مبانی نظری مرتبط با فرهنگ و هویت فرهنگی	۱
مبانی نظری مرتبط با فرهنگ	۴
فرهنگ	۴
انقسام فرهنگ	۸
فرهنگ ایرانی (عناصر اصلی)	۱۰
هویت، هویت فرهنگی و سازنده آن	۱۱
هویت	۱۱
هویت فرهنگی	۱۴
مولفه های هویت فرهنگی	۱۹
هویت ایرانی- اسلامی و مولفه های سازنده آن	۲۱
هویت ملی	۲۱
ابعاد و عناصر سازنده ی هویت ملی	۲۴
هویت ملی ایرانی	۲۶
وجوه اسلامی هویت ایرانی	۲۹
هویت ایرانی- اسلامی	۳۰
مولفه های سازنده هویت ایرانی- اسلامی	۳۱
تبیین ارتباط هویت ایرانی- اسلامی و هویت فرهنگی (فرهنگ ایرانی- اسلامی)	۳۳
مروری بر مطالعات مرتبط در زمینه هویت فرهنگی شهرها و هویت ایرانی- اسلامی	۳۷
جمع بندی	۴۲
فهرست منابع فصل اول	۴۴
فصل دوم	۵۲
مولفه های فرهنگی هویت شهر مؤثر بر	۵۲
توسعه پایدار شهری	۵۲

۵۵	هویت شهری
۵۸	مؤلفه های سازنده هویت شهر
۶۱	مؤلفه های هویت فرهنگی شهرها
۶۳	توسعه پایدار
۶۴	فرهنگ، هویت و توسعه پایدار شهری
۶۶	خاطره، خاطره جمعی و خاطره فرهنگی
۷۰	هویت شهر، ارزش فرهنگی و خاطرات جمعی
۷۲	ارزش فرهنگی و خوانش هویت شهر؛ مفهوم خاطره جمعی بعنوان عنصر ارتباطدهنده
۷۷	مروارید و سوابق پژوهش با موضوعات خاطرات جمعی و هویت (فرهنگی) شهرها
۹۲	کاربست مارتین استیاب با اقدامات (GAM) در سنجش معیارهای هویت فرهنگی شهر بجنورد
۹۵	شناسایی محدودیت ها و امکانات فرهنگی هویت شهر بجنورد
۹۹	نتایج بدست آمده از مارتین استیاب با اقدامات
۱۰۳	کاربست روش گراندد تئوری (نریه چهارم) در شناسایی خاطرات جمعی شهر بجنورد
۱۰۷	نتایج بدست آمده از روش گراندد تئوری
۱۲۳	جمع بندی
۱۲۵	فهرست منابع فصل دوم
۱۳۸	فصل سوم
۱۳۸	نقش حکمروایی خوب شهری در پایداری فرهنگی شهرها
۱۴۰	مقدمه
۱۴۱	حکمروایی شهری
۱۴۷	شاخص های حکمروایی خوب شهری
۱۵۲	مروری بر سوابق پژوهش با موضوعات حکمروایی خوب شهری و ارتباط آن با پایداری فرهنگی
۱۵۵	تبیین شاخص های حکمروایی خوب شهری با تاکید بر نقش مؤلفه های هویت فرهنگی
۱۵۹	شهر بجنورد و مؤلفه های مدیریتی و مؤلفه های فرهنگی - اجتماعی
۱۵۹	روند توسعه و تحولات اداری - سیاسی شهر بجنورد
۱۶۱	ساختار فرهنگی - قومی

۱۶۶.....	تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری در پایداری فرهنگی از منظر شهروندان و مسئولان شهر بجنورد
۱۶۶.....	تدوین و تکمیل پرسشنامه
۱۶۸.....	بررسی شاخصهای حکمروایی خوب شهری در پایداری فرهنگی از منظر شهروندان بجنوردی
۱۷۸.....	جمع بندی نظرات شهروندان بجنوردی در خصوص شاخص های حکمروایی خوب شهری
.....	بررسی شاخصهای حکمروایی خوب شهری در پایداری فرهنگی از منظر مسئولین شهر بجنورد (کاربست تکنیک
۱۸۰.....	SWOT و مدل سازی DEMATEL)
۱۹۴.....	جمع بندی
۱۹۶.....	فهرست منابع فنی
۲۰۴.....	فصل چهارم
۲۰۴.....	گردشگری، گردشگر، پایدار، گردشگری فرهنگی
۲۰۶.....	مقدمه
۲۰۷.....	مبانی نظری مرتبط با گردشگری
۲۰۷.....	گردشگری
۲۱۶.....	ارکان گردشگری
۲۱۶.....	نقش جاذبه ها به عنوان ارکان گردشگری
۲۱۷.....	نقش تسهیلات و خدمات به عنوان ارکان گردشگری
۲۱۸.....	عوامل موثر بر گردشگری
۲۲۰.....	انگیزه های گردشگری
۲۲۲.....	انواع گردشگری
۲۲۳.....	طبقه بندی گردشگری بر اساس زمان
۲۲۴.....	طبقه بندی گردشگری بر اساس مکان (مقصد)
۲۲۴.....	طبقه بندی گردشگری براساس وسیله سفر
۲۲۴.....	طبقه بندی گردشگری بر اساس انگیزه سفر
۲۳۱.....	توسعه پایدار گردشگری
۲۳۴.....	گردشگری پایدار
۲۳۸.....	گردشگری فرهنگی

۲۴۲.....	انواع گردشگری فرهنگی
۲۴۸.....	پایداری گردشگری فرهنگی در ایران
۲۵۲.....	شاخص های پایداری گردشگری فرهنگی در ایران
۲۵۲.....	شاخص های پیشنهادی پایداری گردشگری فرهنگی در ایران
۲۵۴.....	مروری بر سوابق پژوهش با موضوعات گردشگری پایدار و گردشگری فرهنگی
۲۵۸.....	کاربست مدل تصمیم گیری چند متغیره در خصوص برنامه ریزی گردشگری پایدار در شهرستان بجنورد
۲۵۸.....	گردشگران پایدار در شهرستان بجنورد
۲۵۸.....	پیشینه تاریخی شهر بجنورد
۲۶۳.....	بناهای تاریخی - فرهنگی و طبیعی - زیست محیطی شهرستان بجنورد
۲۶۳.....	بش قاردها
۲۶۴.....	امامزاده سلطان محمد باقر
۲۶۵.....	عمارت منجم
۲۶۸.....	آینه خانه منجم
۲۶۹.....	مقبره کشته شدگان واقعه لهاک خا
۲۶۹.....	حسینیه حاجرمی
۲۷۰.....	مدرسه سلطانیه
۲۷۰.....	مسجد جامع
۲۷۱.....	حمام حاجرمی
۲۷۱.....	کاروانسرای سبزه میدان
۲۷۲.....	کاروانسرای سردار
۲۷۳.....	غذاهای محلی
۲۷۴.....	موسیقی محلی
۲۷۴.....	جنگل ؟ستان واقع در ۵۲ کیلومتری غرب بجنورد
۲۷۴.....	گردشگاه بابامان
۲۷۵.....	آبشار حمید
۲۷۶.....	چشمه پیغو

۲۷۶.....	آب معدنی چشمه ایوب پیغمبر در دهستان گیغان واقع در شمال شهرستان بجنورد
۲۷۷.....	دره مهنان
۲۷۸.....	روستای تاریخی خسرویه
۲۷۸.....	منطقه حفاظت شده پارک ملی سالوک
۲۷۹.....	منطقه حفاظت شده قورخود
۲۸۰.....	پارک ملی و منطقه حفاظت شده ساریگل
۲۸۱.....	پناهگاه حیات وحش میاندشت
۲۸۱.....	روستای اسفیدان
۲۸۲.....	روش و فرایند بررسی گردشگری پایدار در شهرستان بجنورد
۲۹۸.....	جمع بندی
۳۰۱.....	فهرست منابع فصل چهارم
۳۱۱.....	فهرست منابع فارسی
۳۳۸.....	فهرست منابع لاتین